

İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN EĞİTİMDE SOSYAL ADALETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ezgi ALPASLAN¹

Prof. Dr. Sadık KARTAL²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmış ve veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Burdur ili Merkez ilçesinde yer alan ilkokullarda görev yapan 50 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenleri sosyal adaleti; adaletin, hakların ve özgürlüklerin herkese eşit olarak sunulması, fırsat eşitliği ve devletin kişiler arası ayırım yapmaması şeklinde tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adaleti ise öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması ve eğitimcilerin öğrencilere adil yaklaşımı şeklinde tanımlamaktadır. Eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılması, başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılması, sınıf öğretmenlerine göre Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan önemli uygulamalardır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Sosyal Adalet, Eğitimde Sosyal Adalet.

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Gebze/Kocaeli, ezgialpaslan0615@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-2956-4443

² Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi, skartal@mehmetakif.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-6049-5656

OPINIONS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS ON SOCIAL JUSTICE IN EDUCATION

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the opinions of class teachers working in primary schools on social justice in education. In the study, the case study design of the qualitative research was used and a semi-structured interview form consisting of open-ended questions prepared by the researchers was used as data collection tool. The data were analysed by descriptive analysis. The study group of the study consisted of 50 primary school teachers working in primary schools located in the central district of Burdur province in 2017-2018 academic year spring semester. Teachers in the study group were selected on a voluntary basis. According to the findings obtained from the research, classroom teachers defined social justice as; providing justice, rights and freedoms equally to everyone, equal opportunities and non-discrimination between people by the state. Class teachers define social justice in education as equal rights of students in schools and classrooms and fair approach of educators to students. According to class teachers, distribution of free text-books, supporting successful students with scholarships, stationery and clothing, are important practices for ensuring social justice in education in Turkey.

Keywords: Social Justice, Social Justice in Education, Classroom Teacher.

GİRİŞ

Son yıllarda adalet, eşitlik, hak ve özgürlük gibi kavramlara yapılan vurgunun arttığı görülmektedir. Bununla birlikte, neredeyse bütün toplumlarda sosyal adalet; son dönemde üzerinde sıkça vurgu yapılan bireyselleşme, toplumsal değişim ve gelişimlerle birlikte yoksulluğun önüne geçilmesi, eğitim süreçleri, toplumsal refah, iş hayatı ve toplumsal güvenlik gibi alanlarda önemli bir hedef olarak görülmektedir. Bu durum toplum içerisinde barınan her bir bireyin ihtiyaçlarının karşılanması, haklarının korunması ve eşitlik gibi sosyal adaletle ilişkili alanlarda sorunlar yaşaması yirmi birinci yüzyılda kapsamlı bir şekilde tekrar ele alınmasını zorunu hale getirmiştir (Yıldırım, 2011).

Adalet olgusunun, sosyal yaşamın neredeyse bütün süreçlerinde yer aldığını söylemek mümkündür. Bir toplumda, adaletin varlığını kuvvetlendiren en temel etkenlerden bir tanesi, eşitliktir. Toplumun içerisinde yer alan her birey eşit haklara sahip olmalıdır. Toplumda yer alan her bireyin varlıkları, ırkları, renkleri, inandıkları ve kültürel değerlerinin değişik olması, tüm süreçlerde toplum içerisindeki bireyler arasındaki eşitliğe gölge düşürmemelidir. Özellikle, siyasal bağlamda eşitlikten söz edebilmek için, karar verme süreçlerinde her bireyin fikirlerini açıkça söyleyebilme özgürlüğüne sahip olması gerekir. Yasalar açısından her bireyin eşit olması, adaletli bir sosyal yapının oluşturulabilmesi açısından son derecede önemlidir (Sunal, 2011).

Sosyal adalete ilişkin tanımlar değerlendirildiğinde sosyal adalet olgusu temel olarak toplumlarda farklı insan gruplarının beklentilerinin karşılanması, bireylerin farklılıkları sebebiyle dışlanmaması, elde bulunan kaynakların ve olanakların adil bir biçimde dağıtılması ve kültürel bağlamda farklılıkların kabul edilmesi kavramları öne çıkmaktadır. Sosyal adalet yalnızca cinsiyet veya etnik köken kavramlarıyla tanımlamaya çalışan açıklamalar olduğu görülmektedir. Fakat bu açıklamalar, bireyler arasındaki farklılık yaratan faktörleri büyük bir bölümünü kapsamamakta ve yetersiz kalmaktadır. Sosyal adaleti sağlamaya çalışmak amacıyla bireyler arasındaki farklılıkları analiz edebilmek için doğru bir anlayış kullanmak gerekmektedir. Başka bir deyişle, sosyal adaletsizlikleri ortaya çıkaran faktörler, yalnızca bireyler arasındaki farklılıklardan ibaret değildir (Turhan, 2007). Çünkü sosyal adalet olgusu özünde bireyin ihtiyaç ve selametini düşünen ve bireylerin eğitimsel, sosyal ve ekonomik yaşamını temel alan bir görüştür (Bozkurt, 2017).

Sosyal adalet eğitim sistemi içerisinde ele alındığında, sosyal adalet ilkelerini benimseyen ve bu ilkeleri gerçek yaşamda uygulayan, bilgi düzeyi yüksek ve birçok farklı beceriye sahip bireylerin yetişip topluma katılmasını sağlamak olarak ele alınabilir. Ayrıca, sosyal adalet güç eşitliğinin korunması, ayrımcılık, eşitsizlik, sömürü ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını desteklemektedir (Grant ve Gipson, 2013). Buradan yola çıkarak sosyal adaletin ulusal ve küresel barış ve huzurun sağlanmasında kullanılabilir en önemli araçlardan bir tanesi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu nitelikte bireyler topluma kazandırıldıkça toplumsal sorunlar ve adaletsizlikler giderek azalma eğilimi gösterecek ve daha iyi bir dünya düzeni ortaya çıkmaya başlayacaktır (Wade, 2001). Sosyal adalet eğitim eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında ve toplumsal eşitliğin sağlanmasında kullanılabilir önemli bir mekanizma olarak ele alınmaktadır (Rosner-Salazar, 2003). Eğitimde sosyal adalet anlayışı bireyler arasındaki farklılıkların eğitim sürecinde ortaya çıkardığı olumsuz durumların etkilerini ortadan kaldırmayı ya da en aza indirmeyi amaçlamaktadır (Tomul, 2009). Sosyal adalet eğitim sürecini daha da sosyal bir yapıda olmasını, öğrencilerin birlikte ve iç içe yaşamaya hazırlanması, öğrenciler arası farklılıkların azalmasını sağlamaktadır (Tomul, 2010).

Okullarda farklı sebeplerle dezavantajlı konumda olan öğrencilere karşı mutlaka saygı, adalet ve dayanışma vb. gibi değerler dikkate alınarak hareket edilmelidir. Özellikle risk altında bulunan öğrencilerin sorunlu ve etik kuralları ihlal eden davranışları artırma potansiyeline sahip olmaları sosyal adaletin göz ardı edilmesiyle ilişkilendirilebilir (Şişman, 2006). Bogotch (2002), eğitimde sosyal adaleti sağlamak için ideolojik gücün kullanılmasının önemini büyük olduğunu söylemiştir. Eğitimde sosyal adaleti sağlamak bir yönüyle toplumdaki dezavantajlı grupları avantajlı gruplarla eşit hale getirmektir. Toplumsal adaletsizlikler ve sınıfsal farklılıklar eğitimdeki fırsat eşitliğini büyük ölçüde tehdit etmektedir. Okullar bu tehditlere karşı koyabilmek ve öğrencilere eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için gerekli çabaları göstermelidirler (Enslin, 2006). Eğitimde sosyal adalet, eğitim ortamının daha eşit olmasını sağlayarak, öğrenciler arasındaki farklılıkları azaltır (Tomul, 2009).

Sosyal adalet kavramı eğitim bağlamında ele alındığında en önemli noktanın her bireye öznel olarak gerçekten ihtiyaç duyduğu eğitimin verilmesi olduğu görülmektedir. Birçok durumda, sosyal adalet her bireyin eşit bir şekilde eğitim görmesi olarak tanımlanmaktadır. Tüm öğrencileri eşit bir şekilde eğitim vermek uygulanabilir bir durum değildir. Farklı ihtiyaçları bulunan öğrenciler için özel eğitimler planlanması, farklı olanaklar ya da materyaller sunulması gerekebilir (Gürgen, 2017).

Eğitim literatüründe yer alan yayınlar incelendiğinde okullarda sosyal adaletin sağlanmasında okul yöneticilerinin rolleri üzerine vurgu yapılmaktadır. Çünkü okullarda sosyal adaleti sağlayabilme yönünde yetkilerini kullanarak kolaylaştırıcı bir rol üstlenebilecek kişiler okul yöneticileridir. Dolayısıyla, okullarda, sosyal adaleti sağlama sürecinde okul yöneticilerine büyük görev düşmektedir (Turhan, 2007). Eğitim yöneticilerinin en büyük sorumluluğu sosyal adalet ilkelerinin öğrencilere öğretilebileceği ve uygulanabileceği bir eğitim ortamı yaratmaktır. Yöneticiler, öğretmenleri sosyal adaletle ilişkin değerleri öğretme ve uygulama konusunda teşvik etmelidirler. Aynı şekilde okul yöneticileri okul içerisinde sosyal olarak adil bir ortam oluşmasını sağlayarak fırsatların, olanakların, hak ve özgürlükleri öğrenciler açısından adil bir şekilde dağıtılmasından sorumludur. Eğitim yöneticilerinin bahsi geçen sorumluluklarının yanında dürüstlük, eşitlik, saygı gibi en temel etik prensipleri göz önünde bulundurarak bilhassa dezavantajlı durumda olan öğrenciler için uygun bir okul ortamı sağlamaya gayret etmelidirler (Çelik, 1998).

Eğitim süreçlerinde sosyal adaletin sağlanabilmesinde bir diğer en önemli görevin de öğretmenlere düştüğü söylenebilir çünkü öğretmenler öğrencilere eğitimi sunan baş aktör konumundadır. Öğretmenler öncelikli olarak sosyal adalet ilkelerini benimseyerek ve uygulayarak öğrencilere rol model olmalıdır. İlkokul eğitiminin bireylerin kişilik gelişimi ve davranış kazanımı süreçleri açısından çok önemli bir dönem olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin sosyal adalet ilkelerini öğrenmeleri ve bu ilkeleri yaşamlarında uygulayabilmeleri konusunda öğretmenlere büyük bir rol düşmektedir. İlkokul döneminde sosyal adaletle ilişkin uygulamalar, öğrencilerin sosyal adalet ilkelerini gelişim sürecinde iken benimsemelerini ve içselleştirmelerini sağlayacak ve gelecekte de bu ilkeler ışığında davranmalarının önünü açacaktır. İlerleyen dönemlerde öğrencilerin bu değerleri öğrenmesi ve uygulaması gelecekte sosyal adaletin gelişimine katkı sağlayacaktır (Sağdıç, 2018). Son dönemlerde eğitimde sosyal adaletin önemine dikkat çekmek ve öğretmenlerin sosyal adaletle ilişkin algı ve tutumlarını öğrenmek amacıyla Türkiye’de (Polat, 2007; Tomul, 2010; Yıldırım, 2011; Tomul vd., 2012; Çağlar, 2013; Gürgen, 2017; İdin ve Aydoğdu, 2017; Sağdıç, 2018; Akkuş, 2019 gibi) ve diğer ülkelerde (McCabe ve McCarthy, 2005; Chiu ve Walker, 2007; Philpott, 2009; Henderson, 2009; Mafora, 2013; Cho, 2017 gibi) çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında eğitimde sosyal adaletin önemine dikkat çekilmekte ve öğretmenlerin sosyal adaletle ilişkin algı ve tutumlarının ortaya konulduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise Türkiye’de eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil eden durumlar ve eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına ilkökul öğretmenleri özelinde konunun ele alınması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılan önemli uygulamaların neler olduğunu ve eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumları eğitimin birinci kademesinde önemli görevleri üstlenen sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile ortaya çıkarmaya çalışan bu araştırmanın, eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılabilecek olan uygulama ve düzenlemelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucunda bulguların literatürde katkı sağlayacağı, daha sonra yapılacak olan çalışmalara yol göstereceği, elde edilen sonuçların ve araştırma sonucunda sunulacak önerilerin mevcut problemlere çözüm önerileri geliştirmeye yardımcı olacağı, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik yapılabilecek müdahalelere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada “İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilişkin görüşleri nelerdir?” ifadesi temel soru olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte aşağıdaki alt sorulara yanıtlar aranmıştır.

- 1) Sınıf öğretmenlerinin sosyal adaletin tanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2) Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet kavramı ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 3) Sınıf öğretmenlerinin Türkiye eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumlu düşünceleri nelerdir?
- 4) Sınıf öğretmenlerinin Türkiye eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündükleri durumlar nelerdir?
- 5) Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik öneriler nelerdir?

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği ile yapılmıştır. Nitel araştırma; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemleri kullanılarak analizlerin doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde yapılmasını sağlayan araştırma biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel çalışmada sosyal oluşum ve değişimler içerisinde buldukları çevreyle birlikte ele alınır ve toplanan bulgulardan yola çıkılarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçlar birbirleriyle ilişkilendirilerek özelden genele bir teori oluşturma hedeflenir (Yıldırım, 1999). Öğretmenlerden daha derinlemesine veri toplanacağı düşünüldüğünden görüşme tekniği tercih edilmiştir.

1.2. Katılımcılar

Katılımcılar belirlenirken araştırmacıların görüşme yapacak olduğu okullara ulaşım koşulları göz önüne alınmış ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem çalışmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın katılımcılarını Burdur ili Merkez ilçesindeki ilkokullarda (20 merkez ilçe, 11 köy okulu) görev yapan 50 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Sınıf öğretmenlerinin 24’ü kadın 26’sı erkektir.

Mesleki hizmet süreleri 20 yıl ve üzeri olan öğretmenler araştırmanın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların %66'sını oluşturan 33 sınıf öğretmeni lisans mezunu iken %30'u olan 15 sınıf öğretmeni ön lisans mezunudur. Öğretmenlerden 2 tanesi ise yüksek lisansını tamamlamıştır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılacak görüşme formu hazırlanmadan önce sosyal adalet ve nitel araştırmalara dair literatür taraması yapılarak temel oluşturulmuş, hazırlanmış olan görüşme sorularına ön hazırlık yapılmıştır. Literatür taraması ve ön hazırlık sonucunda sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete dair görüş ve düşüncelerini almak için bir görüşme formu oluşturulması amaçlanmıştır. Yapılan ön hazırlık sonucunda araştırma çerçevesinde sosyal adalet, eğitimde sosyal adalet, sosyal adalete dair olumlu/ iyi uygulamalar, sosyal adalete aykırılık teşkil eden durumlar ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik öneriler doğrultusunda bir görüşme formu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu altyapı üzerine nitel araştırma felsefesine uygun olarak açık uçlu sorular yazılmıştır. Ayrıca bu sorular araştırmanın alt sorularıdır. Hazırlanan soruların ve görüşme formunun araştırmacıları ve katılımcıları belirli bir çerçevede yönlendirmesi ancak tamamen kısıtlamaması amaçlanarak yarı-yapılandırılmış görüşme türüne uygun olarak hazırlanmıştır. Görüşme formunun oluşturulması sürecinde sorular hazırlandıktan sonra alan uzmanı araştırmacılardan uzman görüşleri alınmış ve görüşler doğrultusunda sorularda gerekli düzeltme, ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce Antalya'da görev yapan 4 sınıf öğretmenin görüşü alınarak pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve görüşmenin uygulanmasında uzmanların da görüşü alınarak geçerliliği test edilip herhangi bir sorunun olmadığı görülmüştür. Görüşme soruları şu şekilde belirlenmiştir; 1) Sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız? 2) Eğitimde sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız? 3) Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumlu örnekler verebilir misiniz? 4) Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündüğünüz durumlar nelerdir? 5) Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerileriz.

1.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Verilerin toplanması sürecinde Burdur İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde çalışmaların yürütülmesi için resmi süreç çerçevesinde izin alınmıştır. Gerekli izinlerin alınmasından sonra ilkokulların yöneticilerine ulaşılmış ve görüşmeyi gerçekleştirebilmek amacıyla okul yöneticilerinin uygun gördüğü tarihlerde görüşme yapabilmek adına izinler alınmıştır. Araştırmacılar tarafından katılımcıların isimlerinin ve bilgilerinin kimseyle paylaşılmayacağı ve araştırma sonucunda makale içerisinde kendi isimlerinin kullanılmayacağı belirtilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerini kolaylıkla dile getirmesinin önemli olduğu bu çalışmada görüşme yeri olarak okulda bulunan ancak kullanılmayan bir sınıf ve diğer öğretmenlerin derslerde olduğu sırada ise görüşme yeri olarak öğretmenler odası seçilmiştir. Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerinin açık, anlaşılır bir şekilde değerlendirilmesi, okuyucuya olduğu gibi sunulması ve yorumlayarak farklı tarafsızlığın sağlanması için bilgisayar ortamında yazılı hale getirilen veriler araştırmacılar tarafından betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırmada kullanılan betimsel analiz sonucunda her bir görüşme maddesine göre ayrıştırılan bulgulardan kodlar oluşturulup düzenlenmiştir. Tablolarda kodlarla ilgili istatistiksel tekniklerden frekans (f), yüzde (%) kullanılmıştır. Yorumlama esnasında katılımcıların görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Katılımcıların görüşlerine yer verilirken her bir katılımcı cinsiyetlerine ve mesleki hizmet sürelerine göre K-17, K-3, K-31... E-32, E-12, E-9..... şeklinde ifade edilmiştir.

2. BULGULAR

Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ilk olarak “Sosyal adaleti nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal adaleti tanımlama şekillerinden yola çıkılarak cevap vermeyen öğretmenler ayrı tutulduğunda beş farklı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Görüşleri

Kodlar	f	%
Sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüş bildirmeyenler	18	36
Adalet, hak ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması	14	28
Fırsat eşitliği	9	18
Devletin kişiler arasında ayırım yapmaması	6	12
Görev ve sorumluların eşit paylaşımı	2	4
Özgürce yaşama biçimi	1	2
Toplam	50	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan katılımcıların çoğunluğu (%36) sosyal adaleti tanımlamamıştır. Sınıf öğretmenlerinin sıklıkla verdikleri cevaplara göre (%28) adaletin, hakların ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması sosyal adaletin tanımı olarak ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %18’ini oluşturan 9 katılımcı ise sosyal adaleti fırsat eşitliği olarak nitelendirmiştir. Devletin kişiler arasında ayırım yapmamasını sosyal adaletin tanımı olarak nitelendiren katılımcılar tüm katılımcıların %12’sini oluşturmaktadır. Ülke çapında görev ve sorumlulukların eşit paylaşımını da sosyal adaletin tanımı olarak ifade eden öğretmenler araştırmaya dahil olan tüm öğretmenlerin %4’ünü oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinden bir tanesi sosyal adaleti özgürce yaşama biçimi şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan “adalet, hak ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması” koduna ilişkin bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Benim için adalet, sosyal adalet en küçüğünden en büyüğüne kadar her çocuğun, her sınıftan kişinin eşit olarak uygulamalara, haklara sahip olması demek...”(2-K-16)

Sınıf öğretmenlerinin sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan “devletin kişiler arası ayırım yapmaması” ve “fırsat eşitliği” kodlarına ilişkin görüşlerden birisi şu şekildedir:

“...Sosyal adalet devletin yapmakla yükümlü olduğu, vatandaşa sunmakta olduğu bütün hizmetlerin herkese eşit şekilde paylaşılması...”(7-E-15).

Sınıf öğretmenlerinin sosyal adaletin tanımına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde adaletin, hakların, özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve devletin kişiler arasında ayırım yapmaması sosyal adaletin genel bir tanım olarak ortaya çıkmaktadır.

Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine “Eğitimde sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız?” sorusu ikinci soru olarak yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaleti tanımlama şekillerinden yola çıkılarak eğitimde sosyal adalet yoktur diyenler ayrı tutulduğunda beş farklı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması	26	52
Eğitiminin öğrencilere adil yaklaşımı	6	12
Eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesi	5	10
Öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması	5	10
Eğitimde sosyal adalet yoktur	5	10
Okullar arasındaki fırsat ve imkân eşitliği	3	6
Toplam	50	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%52) oluşturan 26 katılımcı, eğitimde sosyal adaleti, öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması şeklinde nitelendirmektedir. Katılımcıların %12’sini oluşturan 6 katılımcı ise eğitimde sosyal adaleti eğitiminin öğrencilere adil yaklaşımı şeklinde tanımlamaktadır. Eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesini eğitimde sosyal adalet olarak tanımlayan katılımcılar araştırma alt sorusunu cevaplayan tüm katılımcıların %10’unu oluşturmaktadır. Yine araştırmaya dâhil olan sınıf öğretmenlerinin %10’una göre öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması da sosyal adalet olarak tanımlanmıştır.

Üç katılımcı ise eğitimde sosyal adaleti okullar arasındaki fırsat ve imkân eşitliği şeklinde belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet tanımlarından ortaya çıkan “öğrencilerin sınıf ve okul içerisinde eşit haklara sahip olması” koduna ilişkin bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Eğitimde sosyal adalette her öğrencinin eşit imkanlarla karşılaşması, her öğrencinin maddi imkanları farklı olsa da aynı eğitimi alabilmesi ve sınav sistemlerine eşit şekilde girmesi ya da bir üst kuruma eşit şekilde girmesi,..”(32-K-9).

Eğitimde sosyal adalet kavramına ilişkin tanımlardan ortaya çıkan kodlardan biri olan “eğitimcinin öğrencilere adil yaklaşımı” koduna ilişkin görüşü şu şekildedir:

“...Eğitimde sosyal adalet derken eğitimcinin öğrencisinin kaşının gözünün güzelliği, ekonomik imkanı, ailenin sosyal imkanı, siyasi gücü, bulunduğu yeri ayırt etmemesi demek...”(3-E-10).

Eğitimde sosyal adaletin olmadığını düşünerek eğitimde sosyal adalet kavramının tanımlanamayacağını belirten sınıf öğretmenlerinden birinin görüşü şu şekildedir:

“...Eğitimde hiçbir zaman sosyal adalet olmamıştır. Olamaz da. Eğer öğrenci bazından bakarsak fert olarak aile olarak zaten herkes birbirine denk değil. Öbür türlü de eğitimdeki adalet olarak bakarsak da maalesef yaşadığımız bölgelere göre ben kırsal bölgelerde çalıştım mesela. Bir fırsat eşitliğinden bahsederez ama ben bir Afyon'un Sinanpaşa köylerinde maalesef -Güneydoğu'da Diyarbakır'da da çalıştım- Güneydoğu'dan daha geri köyler susuz, artı malzemesiz okullar var. Bunun için fırsat eşitliği veya eğitimde eşitlik dediğimiz zaman bu yöreye göre değişiyor ben bunu hiçbir zaman eşitlenebileceği düşüncesinde değilim...”(16-E-33).

Öğretmenlerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde eğitimde sosyal adalet, tüm öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olmasıdır. Eğitimde fırsat eşitliğine vurgu yapan öğretmenler, öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmamasını eğitimde sosyal adalet kavramı içerisinde ele almakta oldukları söylenebilir.

Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet ile İlgili Olumlu Uygulamalara İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine üçüncü olarak “Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örnekler verebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin Türk eğitim sisteminde sosyal adaletle ilgili olumlu uygulamalardan yola çıkılarak -olumlu örnek olmadığını düşünen öğretmenler ayrı tutulduğunda- on iki farklı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Eğitimde Sosyal Adalet Uygulamaları ile İlgili Olumlu Örnekler

Kodlar	f	%
Eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan olumlu uygulamalar yoktur	12	24
Eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılması	8	16
Başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılması	6	12
Eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları	6	12
Eğitimde teknoloji kullanımının artması	5	10

Engelli öğrenciler için rehabilitasyon merkezlerinin olması ve BEP hazırlanması	2	4
Okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması	2	4
Öğretmenlerin öğrencilere adil yaklaşımı	2	4
Eğitimin parasız olması ve herkesin eğitim hakkına sahip olması	3	6
Özel okulların açılarak devlet okullarındaki mevcutların azaltılması	1	2
Taşınmalı eğitim ile okullara ulaşımın kolaylaşması	1	2
Düz yazı kullanımına geri dönülmesi	1	2
Okullarda serbest kıyafet uygulamasının kaldırılıp üniformaların kullanılması	1	2
Toplam		50 100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %24'ünü oluşturan 12 katılımcı eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan olumlu uygulamalar bulunmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin %16'sını oluşturan 8 katılımcı eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılmasının eğitimde sosyal adalet için olumlu örnek teşkil ettiğini düşünmektedir. Başarılı öğrencilere burs kırtasiye ve kıyafet yardımı yapılmasının eğitimde sosyal adaletle ilişkin olumlu örnek olarak nitelendiren öğretmenler tüm katılımcıların %12'sini oluşturmaktadır. Darüşşafaka, eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavlarını eğitimde sosyal adalet için olumlu örnekler olarak gösteren katılımcılar da tüm katılımcıların yine %12'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların %10'unu oluşturan 5 katılımcı ise eğitimde teknoloji kullanımının artmasının eğitimde sosyal adalet için olumlu örnek olarak gösterilebileceğini düşünmektedir. Engelli öğrenciler için iyileştirme merkezlerinin olması ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanması katılımcıların %4'ünü, okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması, öğretmenlerin öğrencilere adil yaklaşımı da katılımcıların %4'ünü oluşturmaktadır. Eğitimin parasız olması ve herkesin eğitim hakkına sahip olması, özel okulların açılarak devlet okullarındaki mevcutların azaltılması, taşınmalı eğitim ile okullara ulaşımın kolaylaşması, düz yazı kullanımına geri dönülmesi, okullarda serbest kıyafet uygulamasının kaldırılıp üniformaların kullanılması da sınıf öğretmenlerine göre eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örneklerdir. Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet uygulamalarıyla ilgili verdikleri olumlu örnekler “kitaplarının ücretsiz dağıtılması” ve “okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması” kodlarına ilişkin görüşlerden biri şu şekildedir:

“...kitap dağıtımı olayı sosyal adalet Türkiye'nin her yerinde. Bir de ben şeyi düşündüm kitap deyince aklıma geldi okul sütü ve okul üzümü dağıtma uygulamaları var. ... onlar da bence aynı kategoriye giriyor. Süt tabii şehir merkezindeki köydeki öğrenciler için farklı olabilir ama birbirlerinden gördükçe burada daha da içmek istiyorlar. Hani içme imkanı olan olabilir olmayabilir hani bir süt ne kadar dememek lazım o da sosyal adalet bence...” (33-K-3).

Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet uygulamalarıyla ilgili verdikleri olumlu örneklerden ortaya çıkan “eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları” koduna ilişkin ile ilgili görüşlerden birisi şu şekildedir:

“...Benim için en güzel sosyal adalet örneği verebileceğim hep düşünmüşümdür “Darüşşafaka” mesela. Çünkü Darüşşafaka’ya kabul edilen çocuklar, gerçi zaman zaman uygulamalar değişiyor ama şehit ya da gazi olmasa da bir çocuğun anne babasından özellikle babası olmayan çocuklardan sınavla seçildiğini düşünüyorum ki uygulama bu yönde. Darüşşafaka bence gelmiş geçmiş en güzel kurumlardan ve en güzel eğitimde sosyal adalet uygulamalarından diye düşünüyorum.” (2-K-16)

Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örnekler veren sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılan en önemli uygulamalardan biri eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılması ve başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılmasıdır. Sınıf öğretmenlerine göre eğitimde teknoloji kullanımının artmasıyla bilgiye erişimin kolaylaşması eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan bir diğer önemli uygulamalardandır.

Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Eğitimde Sosyal Adalet Olumsuzluk Teşkil Eden Uygulamalara İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine “Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz olduğunu düşündüğünüz durumlar nelerdir?” sorusu dördüncü soru olarak yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin Türk eğitim sisteminde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündükleri durumlardan -olumsuzluk teşkil eden durumların olmadığını düşünen katılımcılar çıkarıldıktan sonra- yola çıkılarak beş farklı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Eğitimde Sosyal Adaletle İlgili Olumsuz Örnekler

Kodlar	f	%
Özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri	17	34
Sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi	10	20
Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz durum bulunmamaktadır	9	18
Ailelerin sosyal ve ekonomik farklılıkları	8	16
Birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliği	4	8
Ailelerin, okulun ve öğretmenlerin tutumlarından kaynaklanan adaletsizlikler	2	4
Toplam	50	100

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%34) oluşturan 17 katılımcıya göre özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri eğitimde sosyal adaletle aykırılık teşkil etmektedir. Katılımcıların %20’sini oluşturan 10 katılımcı sürekli değişen eğitim ve sınav sisteminin eğitimde sosyal adaletle aykırılık teşkil ettiğini düşünmektedir. Ailelerin sosyal ve ekonomik farklılıklarının eğitimde sosyal adalet için aykırı bir durum olduğunu düşünen katılımcılar ise tüm katılımcıların %16’sını oluşturmaktadır.

Katılımcıların %8'ini oluşturan 4 katılımcı ise birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliğinin eğitimde sosyal adalet için aykırı bir durum olduğunu dile getirmektedir. Ailelerin, okulun ve öğretmenlerin tutumlarından kaynaklanan adaletsizlikler olduğunu belirten öğretmenler ise araştırma alt sorusunu yanıtlayan öğretmenlerin %4'ünü oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...batıdaki okulların öğrencilerinin ve çok zor şartlarda üniversitelere girmelerine rağmen doğu bölgesinde okuyan öğrencilere daha toleranslı davranılması bile bence bir adaletsizlik. Eğer aynı okula gireceklerse aynı şartlarda okuyacaklarsa eğitim altyapısının orada da doğuda da aynı seviyeye getirilmesi ama sınav şartlarının her iki durumda da aynı olması gerektiğine inanıyorum. Tabii ki altyapı sorunları, eğitimde okulun fiziki şartları gibi şeyler eşitlenmediğinde öğretmen ihtiyacı eşitlenmediğinde eğitime oradaki kişilerin velilerin bakışı değiştirilmediğinde bu şartların eşitlenmesi zor görülüyor.” (19-K-34)

Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Her yıl eğitim sisteminde bir değişimler yapılıyor. Her bakan ya da her gelen kişi sistemi değiştiriyor. Biz otuz yıldır bunun içindeyiz. Göreve ilk başladığım yıllarda bu sistem daha iyiydi. Yani öğrenciler daha böyle disiplinli yetişiyordu. Şimdi ise sınıfta disiplini sağlamakta zorlanıyoruz. Hiçbir öğrenciye yani yerine göre sözünü geçiremediğin öğrenciler oluyor. Bir şey de yapamıyorsun...” (13-E-20)

Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliği” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Birincisi taşralarda bulunan okulların öğretmensiz olması. Birçok sınıfın hala birleştirilmiş sınıf olması, birçok çocuğun birleştirilmiş sınıfta okuması. Bunun yanında maddi durumu iyi olanların özel okullara teşvik edilmesi gibi durumlar söz konusu...” (11-E-25)

Sınıf öğretmenlerine göre eğitimde sosyal adaletle aykırılık teşkil eden uygulamalar, özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizliğidir. Milli Eğitim Bakanlığının fırsat eşitsizliğini azaltmaya yönelik çaba göstermesi gerekirken özel okullara teşvikte bulunması öğretmenlerin rahatsızlık duydukları konulardandır.

Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanması İçin Getirdikleri Önerilere İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine son olarak yöneltilen “Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerileriniz nelerdir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplardan öneri getirmeyen öğretmenler dışında beş ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Öneriler

Kodlar	f	%
Eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bölgesel eğitim planlarının hazırlanması	18	36
Nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması	8	16
Özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artırılması	7	14
Öğrencilere verilen burs ve kırtasiye yardımlarının artırılması	5	10
Öneri bulunmamaktadır.	5	10
Aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması	4	8
Öğretmen ve ailelere sosyal adaletin eğitimdeki önemine dair seminer verilmesi	3	6
Toplam	50	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%36) oluşturan 18 katılımcıya göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması için eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bölgesel eğitim planlarının hazırlanması gerekmektedir. Katılımcıların %16'sını oluşturan 8 katılımcı nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması ile eğitimde sosyal adaleti sağlanacağını düşünmektedir. Özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artırılmasının eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına dair önemli bir adım olduğunu düşünen öğretmenler tüm katılımcıların %14'ünü oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerine göre öğrencilere verilen burs ve kırtasiye yardımlarının artırılması, aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması, öğretmen ve ailelere sosyal adaletin eğitimdeki önemine dair seminer verilmesi de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılabilecek önemli uygulamalardır.

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan “eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi, bölgesel eğitim planlarının hazırlanması” koduna ilişkin görüşlerinden biri şu şekildedir:

“...birtakım çocuklar yürüyerek okula giderken bazı öğrencilerin özel araçla okula gelmesi sosyal adaletsizliklerin en uç örneklerinden birisidir. Okula gidemeyen çocuklara okula gönderilmelerini sağlayarak, kaynak alamayan öğrencilere kaynak alarak, maddi yetersizliği olan ailelerin çocuklarına yardım ederek, okuyamayan, okuldan uzaklaşan çocuklara devletin el atıp bu öğrencileri okutması ile sosyal adaletsizlikler giderilebilir...” (24-E-30)

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan “nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması” koduna ilişkin sınıf öğretmenlerinden birinin görüşü şu şekildedir:

“...Çok sık öğretmen değişiyor. İlkokul çocuğu için bu kadar sık öğretmen değiştirmesi doğru değil. Ücretli öğretmenliğin kaldırılması gerekiyor. Öğretmenlerin de ne kadar nitelikli olduğunu da bilmek gerekiyor. Nitelikli olmayan öğretmenlerin de formasyon olsa bile yeterli olmadığı sürece çocuklara bir şey katmayacağını düşünüyorum...” (27-K-3.)

Sınıf öğretmenlerin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan bir diğer kod ise özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artmasıdır.

Bu koda ilişkin görüşlerden biri şu şekildedir:

“...özel okullara yapılan teşvik onlar devlet okullarına da yapılırsa bizim okulların da onlardan bir farkı kalmaz. Devlet bu konuda yardım edebilir. Özellikle sosyal etkinlik alanında okullara bir şeyler yapılabilir. Yoksa diğer derslerde bir sorun yok. Sosyal aktiviteler bence eksik oluyor...”(25-K-8)

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerde bulunan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması için eğitim ve sınav sistemi yeniden düzenlenmelidir. Türkiye’de sıkça değişen sınav ve eğitim sistemi öğretmenleri rahatsız ettiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Eğitimin birinci kademesinde önemli görevleri üstlenen sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerini inceleyen bu çalışmada ilk olarak sınıf öğretmenlerinin sosyal adalet kavramını nasıl tanımladıklarına dair değerlendirmeler yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre elde edilen bulgular değerlendirilecek olursa adaletin, hakların, özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve devletin kişiler arasında ayırım yapmaması sosyal adaletin genel bir tanımı olarak nitelendirilmiştir.

Sınıf öğretmenlerine göre insanların buldukları ülke içerisindeki sahip oldukları görev ve sorumlulukların eşit olarak dağıtılması da sosyal adaletin tanımı olarak ifade edilebilir. Speight ve Vera’nın (2004) toplumun tüm bireyelerine gelir, varlık, refah gibi kaynakların adil dağıtımı şeklinde tanımladıkları sosyal adalet sınıf öğretmenlerinin sosyal adaleti tanımlama biçimleriyle benzerlik göstermektedir. Sunal (2011)’ın nimet ve külfetlerin tüm bireylere adil dağılımı şeklinde nitelendirdiği sosyal adalet tanımı sınıf öğretmenlerin görüşleri ile ortaya çıkan bulgulardan biri olan görev ve sorumlulukların eşit dağıtılması ve devletin kişiler arasında ayırım yapmaması bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların görüşleri değerlendirilecek olursa sosyal adalet içerik olarak geniş bir kavramdır ve bu yüzden sınıf öğretmenleri sosyal adaleti farklı şekillerde de tanımlamışlardır ancak araştırmaya katılan 18 sınıf öğretmeni sosyal adaletin tanımıyla ilgili görüş bildirmemiştir. Bu durum akıllara öğretmenler sosyal adalet hakkında ne biliyor sorusunu getirmektedir. Bununla birlikte sosyal adalete dair görüş bildiren sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun görüşleri ise literatürdeki sosyal adalet tanımlarına göre oldukça yetersiz kalmıştır. Literatür incelendiğinde sosyal adaletin tanımlanması konusunda kullanılan homofobi, cinsel yönelim ve ırkçılık gibi kavramların öğretmenler tarafından dile getirilmediği görülmektedir.

Araştırmaya katılarak eğitimde sosyal adaleti tanımlayan öğretmenlerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde eğitimde sosyal adalet, tüm öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olmasıdır. Eğitimcilerin okul içerisinde öğrencilere adil yaklaşımı da eğitimde sosyal adaletin tanımı şeklinde nitelendirilebilir. Yine sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesi ve bu verilen hakla birlikte öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması da eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak ifade edilebilir. Tezcan (1985) eğitim hizmetlerinden yararlanmada, tüm öğrencilerin eşit şanslara sahip olmaları görüşündedir. Çalışmalar bu yönleriyle araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin tanımına ilişkin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan bulgularla benzerlik göstermektedir. Mercik (2013), cinsiyet, ana dil, ikamet edilen bölge, engellilik gibi konular dikkate alınmadan her bireyin eşit bir şekilde eğitime katılmasının sağlanmasını eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak nitelendirilirken sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet tanımını yaparken anadile ve engelliliğe değinmemeleri araştırmalar arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerin bu önemli noktalara değinmemiş olmaları tıpkı sosyal adalet kavramını tanımlamalarındaki gibi eğitimde sosyal adaleti tanımlamada da yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Araştırmaya dâhil olan sınıf öğretmenlerine göre eğitimcilerin öğrencilere adil davranması eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak nitelendirilebilir. Özellikle ilkökul dönemindeki öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınırca öğretmenlerin öğrencilere adil davranması oldukça önemlidir. Ancak sınıf öğretmenlerinin, öğrencilere adil davranmak olarak nitelendirmiş oldukları eğitimde sosyal adalet öğretmenin her öğrenciye eşit davranması değil öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre onların her birinin farklı birer birey olduğunu unutmadan adaletli bir şekilde davranmasıdır. Parakh, 2002 yılında yapmış olduğu çok kültürlülük ile ilgili çalışmasında eğitimin amacını bağımsız karar verebilme, başkalarına saygı duyabilme, farklı düşünce ve yaşam biçimlerine duyarlılık sağlayabilme olarak nitelendirmiştir. Eğitimde sosyal adaletin bir amacı da öğrenciler arasındaki farklılıkların hoşgörü ile karşılanmasıdır. Sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adalet kavramını tanımlarken bu konudaki görüşleri yetersiz kalmış ve sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adalet kavramını tanımlarken bu noktalara değinmemişlerdir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerine eğitimde sosyal adalete ilişkin iyi/olumlu örneklerin neler olduğu sorusu sorularak elde edilen bulguların sonuçlarına göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına Türkiye’de yapılan en önemli uygulamalardan biri eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz olarak dağıtılmasıdır. Oysaki bu durum sosyal adaletin sağlanması adına yapılan bir örnek değil eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması adına yapılan bir uygulamadır. Bu araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerine göre eğitimde sosyal adalet için olumlu olan uygulamalardan biri de başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılmasıdır. Araştırmaya dahil olan bazı öğretmenler ise Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına herhangi bir uygulamanın olmadığını ve yapılmaya çalışılmadığını düşünmektedir. Öğretmenleri bu düşüncelere iten sebeplerin neler olduğu ise üzerinde durulması gereken bir konudur.

Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz durumlara örnekler veren sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri Türkiye’de eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuzluk teşkil eden durumların başında gelmektedir. Önder ve Güçlü (2014), ilköğretimde okullar arası başarı farklılıklarını azaltmaya yönelik yaptıkları araştırmada devlet okullarındaki kaynak dağıtımının adaletsizliğine değinilmiştir.

Aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkları ortadan kaldırmak yerine bu farklılıkları daha da gün yüzüne çıkaran sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil etmektedir.

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerde bulunan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması için ilk olarak yapılması gereken şey eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesidir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerine göre nitelikli öğretmen yetiştirmeye önem verilmeli ve öğretmen atamaları artırılmalı, ücretli öğretmenlik kaldırılmalıdır.

Eğitimde sosyal adaletin artması için sınıf öğretmenlerinin bir diğer önerisi ise, öğretmenlere, öğrencilere ve ailelere eğitimde sosyal adalet ile ilgili, eğitimde sosyal adaletin önemi ile ilgili seminerler verilmesidir.

Elde edilen bulgulardan hareketle uygulayıcılara, araştırmacılara ve politika yapıcılara aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet kavramını tam olarak bilmemelerinden kaynaklanan uygulama eksikliklerini en aza indirmek adına başta ilköğretim öğretmenleri olmak üzere tüm öğretmen ve okul yöneticilerine hizmet içi eğitim ve seminerler düzenlenerek öğretmenlerin sosyal adaletle ilgili bilgileri artırılıp sosyal adalet alguları daha da geliştirilebilir. Bu sayede günümüzde giderek artan ekonomik ve sosyal farklılıkların eğitimi bir nebze daha az etkilenmesi sağlanabilir.

- Öğretmenlerin sosyal adaleti sınıf ve okul içerisinde nasıl uyguladıklarını değerlendirmek adına ilköğretim öğrencilerinin sosyal adalet alguları ile ilgili bir çalışma yapılabilir.

- Bu araştırma nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden durum çalışması kullanılarak yürütülmüştür. Bunun yanında nitel araştırma tekniklerinden gözlem de kullanılarak araştırma detaylandırılabilir. Ayrıca nicel araştırma ve karma yöntemle titiz çalışmalar yürütülebilir.

- Bu araştırma sınıf öğretmenleri ile yapılan bir araştırmadır. Eğitimde sosyal adaletle duyulan ihtiyacın her geçen gün biraz daha artması öğretmenlerin sosyal adalet algı ve tutumlarının bu noktada oldukça önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin eğitimde sosyal adaletle dikkatlerini çekmek ve bu konuda hassas davranmanın önemli olduğunu göstermek için tüm branş öğretmenleri araştırmaya dahil edilerek de yeni bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Ş. (2019). Okullarda Sosyal Adaletin Geliştirilmesine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- BANKS, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S., J. W. Schofield & Stephan, W. G. (2001). "Diversity within Unity: Essential Principles for Teaching And Learning In A Multicultural Society". *Phi Delta Kappan*, S. 83(3), ss. 196-203.
- BOGOTCH, I. E. (2002). "Educational Leadership and Social Justice: Practice Into Theory". *Journal of School Leadership*, S. 12(2), ss. 138-156.
- BOZKURT, B. (2017). Okul Müdürlerinin Sosyal Adalet Liderliği Davranışlarına Yönelik Bir Ölçme Aracı Geliştirme Çalışması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3), 71-73.
- CHIU, M. M. & Walker, A. (2007). "Leadership For Social Justice In Hong Kong Schools: Addressing Mechanisms Of Inequality". *Journal of Educational Administration*, S. 45(6), ss. 724-739.
- CHO, H. (2017). "Navigating the Meanings Of Social Justice, Teaching For Social Justice, And Multicultural Education". *International Journal of Multicultural Education*, S. 19(2), ss. 1-19.
- ÇAĞLAR, Ç. (2013). "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğrenme Ortamına İlişkin Adalet Algıları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 12(46), ss. 50-69.
- ÇELİK, V. (1998). "Eğitimde Dönüşümcü Liderlik". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, S. 16(16), ss. 423-442.
- ENSLIN, P. (2006). "Democracy, Social Justice and Education: Feminist Strategies In a Globalizing World". *Educational Philosophy and Theory*, S. 38 (1), ss. 57-67.
- GALE, T. (2000). "Rethinking Social Justice in Schools: How Will We Recognize When We See It?". *International Journal of Inclusive Education*, S. 4(3), ss. 253-269.
- GEWIRTZ, S., & Cribb, A. (2002). "Plural Conceptions Of Social Justice: Implications For Policy Sociology". *Journal of Education Policy*, S. 17(5), ss. 499-509.
- GRANT, C. A. & Gibson, M. L. (2013). "The Path Of Social Justice: A Human Rights History Of Social Justice Education". *Equity & Excellence in Education*, S. 46, ss. 81-99.
- GÜRGEN, B. (2017). Okullarda Sosyal Adalet Algısının İncelenmesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- HENDERSON, M. A. (2009). *We All Make A Difference: Social Justice Education Through Service-Learning And Critical Literacy*, Indiana University.
- İDİN, Ş. & Aydoğdu, C. (2017). "Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Sosyal Adalet ve Eşitlik Perspektifinde Fen Bilimleri Eğitimine İlişkin Görüşler". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 17(3), ss. 1328-1349.
- MAFORA, P. (2013). "Learners' and Teachers' Perceptions Of Principals' Leadership In Soweto Secondary Schools: A Social Justice Analysis". *South African Journal of Education*, S. 33(3), ss. 1-15.
- MCCABE, N. C. & Mccarthy, M. M. (2005). "Educating School Leaders For Social Justice". *Educational Policy*, S. 19(1), ss. 201-222.
- MERCİK, V. (2015). Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: PISA Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Deneyimlerinin Karşılaştırması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir.

- ÖNDER, E. & Güçlü, N. (2014). “İlköğretimde Okullar Arası Başarı Farklılıklarını Azaltmaya Yönelik Çözüm Önerileri”. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S. 40(40), ss. 109-132.
- PAREKH, B. (2002). Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek (B. Tanrıseven, Çev.). Phoenix Yayınevi, Ankara.
- PHILPOTT, R. J. (2009). Exploring New Teachers' Understandings and Practice of Social Justice Education, Simon Fraser University, (Doctoral Dissertation).
- POLAT, S. (2007). Eğitim Politikalarının Sosyal Adalet Açısından Sonuçları Konusunda Yönetici ve Öğretmen Görüşleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara.
- ROSNER-SALAZAR, T. A. (2003). “Multicultural Service Learning and Community-Based Research as a Model Approach to Promote Social Justice”. Social Justice, S. 30(4), ss. 64-76
- SAĞDIÇ, A. (2018). Okullarda Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- SPEIGHT, S. & Vera, E. M. (2004). “A Social Justice Agenda: Ready, Or Not?” The Counseling Psychologist, S. 32(1), ss. 109-118.
- SUNAL, O. (2011). “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, S. 66(3), ss. 283-305.
- ŞIŞMAN, M. (2006). Eğitimde Demokrasi ve Sosyal Adalet: Türkiye Eğitim Sisteminin Değişmeyen Miti. Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Bildiriler Kitabı İçinde, ss. 291-305.
- TEZCAN, M. (1985). Eğitim Sosyolojisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- TOMUL, E. (2009). “Measuring Regional Inequality Of Education İn Turkey: An Evaluation By Gini İndex”. Procedia-Social and Behavioral Sciences, S. 1(1), ss. 949-952.
- TOMUL, E. (2010). “İlköğretim Okullarındaki Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici Görüşleri”. Eğitim ve Bilim, S. 34(152). ss. 126-137.
- TOMUL, E., Çelik, K. & Taş, A. (2012). “Justice in the Classroom: Evaluation of Teacher Behaviors According to Students’ Perceptions”. Eurasian Journal of Educational Research, S. 48, ss. 59-72.
- TURHAN, M. (2007). Genel ve Mesleki Lise Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalet Üzerindeki Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, (Doktora Tezi), Elazığ.
- WADE, R. C. (2001). “Social Action İn The Social Studies: From the İdeal to the Real”. Theory Into Practice, S. 40(1), ss. 23-28.
- YILDIRIM, A. (1999). “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”. Eğitim ve Bilim, S. 23(112). ss. 7-17.
- YILDIRIM, F. (2011). Üniversite Gençliği “Sosyal Adalet”ten Ne Anlıyor. Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara.
- YILDIRIM, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- www.projectored.uevora.pt/documentos/LICE.pdf, Student’s Attitudes Toward Learning And School-Study Of Exploratory Models About The Effects Of Socio-Demographics And Personal Attributes. Adelinda, A CANDEIAS, Ncole REBELO & Manuela OLIVEIRA. 05 Nisan 2019.